

Kurs: **Examensarbete 15 HP**

2014

Musiklärare Grundskola och Gymnasium

MPS

Handledare: Ronny Lindeborg

Julia Petersson

Maasai-folkets sång- och dansinlärning

En MFS-studie om hur barn i maasaifolket lär sig musiktraditionerna

ABSTRACT

The purpose of this study is to examine how the children in the Maasai villages in Tanzania are learning the Maasai's music traditions and ngoma. What is the importance of the school compared with the family?

Tanzania has an old tradition of ngoma of many different cultures. The Maasai's are a nomadic people and have traditions of their own.

To get answers for the purpose of this study, these questions have been formed:

- How do the children learn the Maasai's music traditions?
- When do the children learn the Maasai's music traditions and start to practise them?
- What role and significance do the school have when it comes to teaching the Maasai's music traditions?

For this study I have interviewed three informants who have good knowledge about the Maasai's and their traditions. I have also been visiting some Maasai villages to get to know more about the traditions and see them in real life. I have also visited a primary school and questioned about the music education in the school.

This study will show that for the Maasai's the family is the most important part to get to know the music traditions and ngoma. The school has almost no part in educating the pupils in different cultures and traditions. Music education in school is brief and the school that I visited had almost all music education theoretical and none practical.

Keywords: Maasai, ngoma, Tanzania, music traditions, anthropology, ethnology

Innehållsförteckning

Inledning	5
Bakgrund	6
Tanzania.....	6
Musik i Tanzania	7
Musik i skolan i Tanzania	8
Musiken i skolan i Sverige	8
Ngoma	9
Maasai-folket.....	10
Syfte	13
Metod	14
Genomförande	14
Intervjupersonerna.....	15
Använda tolk	16
Använda inspelning.....	17
Resultat	18
Råmaterial	18
Analys.....	19
Tolkning.....	23
Slutsats.....	24
Diskussion	26
En jämförelse med Sverige.....	28
Referenser	32
Bilagor	34

1. INLEDNING

I slutet av augusti 2011 fattade jag och min man beslutet att åka till Tanzania för att bli volontärer. Vi hade inte riktigt bestämt hur länge, men minst under tre månaders tid.

Intrycken blev många och vi fick möjlighet att åka runt en del i landet tillsammans med svenska missionärer som varit i landet under lång tid. I trakten där vi då bodde fanns det gott om Maasai-byar. Dessa hade några av missionärerna god kontakt med och därför kunde vi få åka med ut i byarna och träffa folken där. Vi fick se en del skolprojekt, utvecklingsprojekt och fick även komma hem till några maasafamiljer. Jag fick höra en del om maasaiernas kultur och traditioner. Detta gjorde mig mer intresserad.

Just när vi var där var det omskärelsetid och stora grupper av svartklädda pojkar i åldern 14–24 år marscherade eller sprang runt på gator och vägar, i samhällen och i byar. Vi blev bjudna både på Maasai-bröllop och omskärelsehögtid. Det var en stor fest dit alla som kände pojken som skulle omskäras kom. Under festen kom även några krigare (Mooran) och dansade med mycket höga hopp och sjöng.

Jag har förstått att Maasaierna har ett speciellt levnadssätt och trots att Tanzania moderniseras snabbt så håller Maasaierna hårt i sina traditioner. Många bor kvar ute i byarna, men de använder idag medel som gör att livet blir lättare, som solenergi för lampor och laddning av mobiltelefoner, de tar sig fram och tillbaka till stan inte bara genom att gå längre utan genom att åka med motorcykel, bil eller ta motorcykeltaxi. Under mina månader i Tanzania har jag så vitt jag vet inte träffat en enda vuxen Maasai utan mobiltelefon. Det verkar viktigt för dem med den nya tekniken, om det så bara är att ringa och kolla hur kompisen mår och sedan lägga på.

Det här examensarbetet kommer handla om Maasaiernas musik- och danskultur och hur man lär sig den som barn, både i hemmet och i skolan. Jag vill veta vilken roll skolan har gentemot familjen. Jag kommer även ta in hur vi i Sverige förmedlar musik till våra barn och en kort jämförelse av hur man lär sig musiktraditioner i Sverige och som maasai.

För att kunna göra detta arbete var jag tvungen att vara på plats i Tanzania för att genomföra min studie med intervjuer och observationer. Tanzania är ett u-land och därför kunde jag söka ett *Minor Field Study*-stipendie från SIDA. Detta gjorde det möjligt för mig att resa till Tanzania och genomföra studien.

2.BAKGRUND

I det här kapitlet redogörs Tanzanias historia, bl.a. att landet varit en kolonialmakt och hur landet kom ur det. Du kommer få läsa om folket i Tanzania och om kulturen där i stort. För att redogöra Tanzanias kultur på bästa sätt har jag använt den svenska antropologen Krister Malms (1981) studie *Fyra musikkulturer*. Där jämför han fyra olika musikkulturer och har ett kapitel om Tanzania som ger bra översikt över befolkning och kultur. Malms studie är min största källa till historia och musik i stort i Tanzania. Jag har också använt ett kapitel ur *Music of Many Cultures* som professorn i musiketnologi Atta Annan Mensah (1980) från Ghana har skrivit som handlar om musik i länder söder om Sahara (Hemsida: MG).

Ordet *ngoma* kommer förklaras lite mer och dess innebörd i Afrika söder om Sahara. Folkens långa vandringar i Afrika och dess påverkan på hur ngoma spridits i hela Afrika söder om Sahara. Här kommer också ges exempel på ngomans användning, bl.a. från antropologen John Blackings (2000) studie av Venda-folket.

Maasai-folket som undersökningen handlar om får här en beskrivning. Här ges exempel på några riter som är primära inom maasai-kulturen. Frans Mol (1996) före detta missionär i Kenya bland maasaierna var min första källa om maasaierna. Han har skrivit en dictionary för *Maa* – Maasaiernas språk – där han även förklarar ordets innebörd till exempel i form av ritualer. Aud Talle (2007), professor i socialantropologi från Norge (Hemsida: Nordiska Afrikainstitutet) är dock den som har bistått med mest kunskap om maasaiernas sätt att leva från sin artikel ”Serious Games”, där hon bland annat skriver om maasaiernas omskärelseriter och sexuella debuter. Det kommer du även få läsa en del om här och hur sådant förknippas med musik.

För att senare kunna göra en koppling till den svenska skolan och musiklektioner i Sverige har jag använt Maria Pemsels (2009) magisteruppsats i musikpedagogik. Där intervjuar hon svenska elever om deras syn på musikundervisningen i skolan.

Tanzania

Tanzania är en före detta kolonialmakt och var under 1800-talet t.o.m. år 1964 två stater, Tanganyika och Zanzibar. Sedan 1860-talet var Tanganyika en tysk koloni och Zanzibar tillföll britterna. Under 1940–50-talet växte en stark opposition fram mot de europeiska kolonistörerna i stora delar av Afrika. I Tanganyika var Julius

K. Nyerere den som ledde oppositionen och det var även han som valdes till president (näst intill enhälligt) när Tanganyika blev en självständig stat 1961. Staten Tanzania uppstod 1964 genom en sammanslagning av staterna Tanganyika och Zanzibar (Malm 1981 s.17, 26, 29).

I Tanzania lever ca 49,1 miljoner invånare (hemsida: NE.se) i ca 120 olika folkgrupper. Varje folkgrupp har sitt eget språk och sin egen kultur. Ofta är kulturerna besläktade med varandra och de flesta folkgrupper talar någon form av bantuspråk (Malm 1981 s.17). Detta släktskap av kultur och språk beror troligtvis på att många afrikanska folkgrupper har vandrat genom Afrika och på så vis påverkat varandras kulturer. Detta är anledningen till att stammar som bor på helt olika platser kan ha väldigt lika kultur och musik. Över hela Afrika finns det gemensamma drag vad det gäller kultur och musik och användningsområden av dessa (Malm 1981 s.18).

Musik i Tanzania

Ngoma är en given del i Tanzansk musik och i den här uppsatsen. Det kommer behandlas närmare längre fram. Här vill jag mer tala om musiken i allmänt i Tanzania och Östafrika.

Förutom den traditionella ngoman som utövas olika i varje folkstam så finns det mycket annan musik och som framförallt har vuxit fram det senaste århundradet i Östafrika. Några grenar i denna är *tarabu*, *congolese*, *teater musik*, *kristen kyrkomusik (Kwaya)*, *TANU-musik (Makwaya)* och *jazz*. Här redogörs för deras ursprung, influenser och stil.

Tarabu började längs kusten och är en typ av populärmusik med arabiskt sångsätt. Instrumentsättningen är mycket blandad, de spelar så väl arabisk ’ud och indisk handorgel som västerländsk violin och spansk gitarr. Stilen har en blandning av arabiska, indiska och jazz-influenser, men med den afrikanska trumman. Temat i sångerna är oftast kärlek. Tarabu-musiken tros ha sitt ursprung vid sultan- och sheik-hov (Mensah 1980 s.186).

Congolese är förmodligen den popmusik som har störst spridning i Afrika söder om Sahara. Dess ursprung är (som det hörs på namnet) från Kongo och Zaire. Det är den här typen av musik som har dominerat på nattklubbar i Central- och Östafrika. Musiken har en del influenser från Latin Amerika och kallas även kongolesisk rumba. Instrumentsättningen i ett congolese pop-band är elgitarr – som ansvarar för ledning, rytm och harmoni – vocalist och större band har även

med flera olika typer av blåsinstrument som trumpet, saxofon och tromboner (Mensah 1980 s.186).

Det speciella med **teatermusiken** är att den verkligen utmärker ett skifte i den afrikanska kulturen. Denna musik är inte meningen att man ska delta i utan här delas man in i åskådare och framförare. Något som är högst ovanligt i den traditionella ngoman. Musiken har en stor del västerländska inslag som t.ex. dess harmoniska uppdelning av S A T B (Mensah 1980 s.187).

TANU-musiken kom till för att det politiska partiet TANU ville nå folket med dess budskap. För att sprida budskap som TANU ville få ut användes musiken för att muntligt sprida politiken. Sångerna lärdes in och spreds framförallt av ungdomar i partiets ungdomsförbund och unga lärare. Utgångspunkten i musiken var den körsång som spreds under 1950-talet och kallas *Makwaya* efter engelska ordet *choir*. Texterna var till en början mestadels politiska, men sedan utvecklades det till att bli mer samhällsinformation. Ett exempel på detta är *Chakula Bora* = ren mat, där texten handlar om hur viktigt det är att tillaga maten ordentligt för att ta död på eventuella parasiter (Malm 1981 s.46–48).

Kyrkomusik. Under den politiska förändringen under 1960-talet ökade även det afrikanska inflytandet i de kristna kyrkorna. Det innebar bl.a. att hållningen till afrikansk musik i kyrkan blev annorlunda. *Makwaya*-stilen anammades även i kyrkor. Kristna sånger sjöngs med samma stil som de politiska TANU-sångerna, men man kallar det *kwaya*. Eftersom många kyrkor i Tanzania har stöd från västerländska kyrkor kunde de införskaffa instrument som gitarr och piano och dessutom spela in musiken och sprida den via radio (Malm 1981 s.53–54).

Jazz i Tanzania betyder inte samma sak som när vi säger jazz. Man syftar här på den nya afrikanska populärmusiken som inte låter så mycket som den jazz vi pratar om. Den här musiken är starkt influerad av congolese-musiken och även av den västerländska kulturen. Gitarren är vad den här typen av musik bygger på, men ofta tillsammans med en vocalist och afrikanska rytminstrument (Malm 1981 s.55–56).

Musik i skolan i Tanzania

I Tanzania och även i Kenya och Uganda är inte musik som ämne i skolan självklar. Musikundervisning har varit aktuell och viktig under perioder, framförallt under 1960-talet då sånger och danser i hög grad var fyllda med propaganda (hemsida: Achieng' Akuno). Som nämns tidigare, i stycket om

TANU-musiken; unga lärare lärde ut sånger med både politiskt budskap och samhällsinformation.

Under andra perioder togs den bort helt från skolan, för att sedan komma tillbaka som ett examinationsämne – vilket gav dålig effekt på eleverna som blev väldigt stressade. Musiken togs då bort igen och kom sedan tillbaka som ett valbart och ämne och sedan ett obligatoriskt ämne men utan examination (hemsida: Achieng' Akuno).

Musiken i skolan i Sverige

I Sverige finns det en kursplan för musik i *Lgr 11*. Där är det förtydligat vad en elev ska lära sig under grundskolan i musik. För slutet av läsåret 6 och 9 finns det kunskapskrav som beskriver vad eleven ska kunna för att få betyg. Syftet med musiken i den svenska skolan är att eleverna ska kunna delta i musiken både passivt genom att t.ex. lyssna och aktivt genom att vara med och musicera. Eleverna ska få möjlighet att utveckla sin röst, instrumentkunskap och användning av musikaliska datorverktyg. De ska utveckla sin förmåga att lyssna och reflektera över ett stycke musik och även få verktyg att skapa musik själva (hemsida: skolverket.se). Allt detta examineras och ges betyg i.

Maria Pemsel skriver i sin studie *Elevers syn på sitt musikaliska lärande* (2009) om hur elever ser på sitt eget lärande. Svenska elever får i skolan en plattform att testa på musik. Vissa upplever det som att det öppnas dörrar för dem andra upplever det som vansinne att

...försöka lära ungdomar som är på olika nivå musik samtidigt i samma rum... (Ibid. 2009 s. 35)

I Sverige har vi även kulturskola och privatundervisning som är tillgängligt för alla som har råd. En del beskriver att de utövar musik i kyrkan eller band och får därmed en naturlig utvecklingsmiljö för det som gått igenom under musiklektionerna i skolan (Ibid. s.36, 38). Några av eleverna i Pemsels intervjuer berättar om hur hemmiljön har påverkat dem. Föräldrar som har haft ett stort musikintresse och varit öppna med sitt musicerande i hemmet påverkar sina barn att också ta upp musiken. Barnen väljer de instrument som tilltalar dem och utövar musik utan att det blir ett tvång. Det finns ett naturligt behov för dem att musicera menar Pemsel (Ibid. s.37, 38).

Ngoma

I Tanzania och i många andra länder i Afrika söder om Sahara praktiseras Ngoma. Ngoma är ett ord på Bantu-språk – ett sådant språk är t.ex. swahili. Ordets rätta betydelse är *trumma*, men ordet ngoma syftar främst på musik, dans och dramatik. Det har inte funnits något ord som traditionellt enbart betecknar musik, utan allt estetiskt hänger ihop. Gränserna mellan musik, dans, dramatik, utsmyckningskonst som kläder, tatueringar, masker o.s.v. är oskarpa. Utövare av ngoma anser att det är förfädernas röst och framförandet av ngoma undervisar om tidigare generationers erfarenheter till kommande generationer (Malm 1981 s.19).

I ngoma deltar alla närvarande aktivt som sångare, dansare eller musiker. Det finns sällan något nedskrivet av ngoma, den lärs ut genom gehör. Ngoma har ett viktigt syfte att föra vidare kunskap, historia, traditioner och lagar. Mycket av den inläringen sker framförallt i förpuberteten under initiationen. I vissa folkgrupper skickas ungdomarna iväg på läger. När de anses vara klara avslutas undervisningen med en initiationsrit, en ceremoni där ungdomarna tas upp i vuxenlivet. En annan typ av ngoma är när arbetare samlas på fälten och tar en paus i arbetet där de sjunger, dansar och spelar tillsammans. Vid religiösa riter och ceremonier har ngoma även en naturlig del, precis som vid skördetid, bröllop, barnafödande och död. Texterna kan då lika gärna handla om hur du ska bete sig i olika situationer som att det kan vara en bön till sina förfäder (Malm 1981 s.20, 21).

Rytmen är ett av de viktigaste elementen i ngoma. Samma rytm spelas under mycket lång tid och ofta spelas en referenspuls som de andra musikerna förhåller sig till. I många fall uppstår polyrytmik då rytmerna går in i varandra. Ofta är melodiken uppbyggd på pentatonik, men andra skaltyper finns. I vissa folkgrupper sjungs det i stämmor i parallella terser, kvarter och kvinter. I andra fall kan det vara ngoma uppbyggd på *call and response*, med en eller två försångare och en grupp som svarar. Dansen sker oftast i grupp med ett gemensamt rörelsemönster men individuell tolkning (Malm 1981 s.22-23).

I och med stora klimatförändringar runt 2000 f.Kr. vandrade folk från nordafrika ner till Afrika söder om Sahara och bl.a. till Tanzania. Dessa var folk från Nildalen och kallas därför för *Nilotiska* folk. Vissa av dessa är vandrare-folk, även kallat *nomad*-folk. Dessa folk förde troligtvis med sig trumman och en del stränginstrument in i den Tanzaniska kulturen (Malm 1981 s.24).

Antropologen John Blacking (2000) beskriver hur Venda-folket i Sydafrika använder ngoma. Han radar upp fyra olika tillfällen då de har ngoma:

1. Sånger för dans – sjungna av flickor som dansar i en cirkel med trummor. Vanligast förekomna.
2. Sånger för maskerad dans(are) – sjungs när en maskerad dansare dansar för flickorna.
3. Sånger för speciella riter – sånger som sjungs under vissa provningar som noviser måste gå igenom för att bli vuxna.
4. Sånger för skollagar – sjungs av noviserna när någon kandidat närvarar (Ibid. 2000 s.40–41).

Maasai-folket

Maasai-folket är ett Nilotiskt folk som lever i Östafrika på båda sidorna om gränsen mellan Kenya och Tanzania. De är i huvudsak ett boskapshållande folk. De har ett gemensamt språk – Maa och gemensam kultur – Olmaa, trots att det bor utspridda på ett väldigt utbrett område. Idag är både språk och kultur hotat av det moderna samhället.

Precis som i andra kulturer lär sig barnen språket Maa av sin mor och andra närvarande under uppväxtåren. När de sedan kommer till skolan får de lägga ifrån sig sitt modersmål och antingen lära sig swahili och engelska – som är Tanzanias två officiella språk (Hemsida: geograf.nu; Mol 1996 s. III).

Maasaier har en kultur som skiljer sig ganska mycket från de omgivande bantufolkens kultur. Eftersom maasaierna är ett nomadfolk och har förflyttat sig mycket har de därför inga instrument. Maasaiernas ngoma består huvudsakligen av vokal musik i högt läge och snabb jämfota dans. Dessa kräver god kondition. (Malm 1981 s.31)

Maasaier har många riter för olika sorters ändamål. Exempelvis när en man ska rakas efter att ha blivit initierad¹ måste han först döda en fågel och fästa den i håret, sedan kan han rakas på eftermiddagen och då måste två krigare vara närvarande, sedan tvättas han med mjölk och vatten. På kvällen ska han ta med sig en ko eller en get för att gå ut och hugga sig en bit cederträ, med detta återvänder han till sin mors hus. På morgonen går han sedan ut med sin ko eller get tillsammans med andra krigare och är ute i två dygn (Mol 1996 s. 11). Riterna är ofta långa procedurer och det finns många regler för hur det ska gå till.

¹ Initierad blir man när man blir omskuren och det är en rit kring detta.

Bland maasaier sker omskärelse (emurata) av både pojkar och flickor i början av puberteten. Omskärelse-högtiderna sker med några års mellanrum. När det är omskärelse-år samlar man de pojkar och flickor som är i ålder för omskärelse. Pojkarna delas upp i omskärelse-grupper som de sedan är kvar i livet ut. Dessa grupper får olika namn och är sedan väldigt viktiga i maasaiernas sociala liv. Man kan räkna omskärelse-grupper tillbaka till 1750-talet i kronologisk ordning (Mol 1996 s.11).

För kvinnornas del är det numera olagligt att utföra och genomgå omskärelse. Detta har varit lag i Tanzania sedan 1998 och i Kenya sedan 2010. Trots detta förekommer det omskärelse eller könsstympling bland maasai-kvinnorna (och även bland andra folkgrupper i länderna) i stor utsträckning (Hemsidor: bbc.co.uk; varldskoll.se). Det finns idag alternativ till omskärelseriten för kvinnor. För att detta ska gå igenom krävs det att de äldste och männen i varje by är med på att gifta sig med oomskurna kvinnor (Hemsida: Youtube.com).

Musik, omskärelse och den sexuella debuten hänger ihop. Socialantropologen Aud Talle (2007) skriver i sin artikel '*Serious Games*': *Licenses and Prohibition in Maasai Sexual Life* att männen inleder sina sexuella relationer under tiden de är *morans* (krigare). En tid som börjar direkt efter läkningen av omskärelsen alltså runt 16–18 års ålder och kan då hålla på i 6–7 år som längst. (Ibid. 2007 s.356, 358)

För kvinnor eller flickor är den sexuella debuten betydligt tidigare. Redan vid 10-års ålder kan en maasai-flicka haft sin sexuella debut. Det är under denna tid som flickorna är med och sjunger och dansar och ingår i det sexuella spelet. Meningen är att flickorna ska vara prepubertala för att inte kunna befruktas av morans. När flickorna kommer i puberteten börjar deras initiation, i värsta fall omskärelse/könsstympling. Sedan ska de giftas bort. Då är det inte längre aktuellt att vara med i "lekarna". (Talle 2007 s.356, 358, 362)

Det har inte varit lätt att hitta information om maasai-musiken, eller *ngoma* i maasaikulturen. Det jag funnit har varit korta sammanfattningar av musikens karaktär eller en kommentar om musiken i samband med någon typ av tradition och ingen fördjupning. Under intervjuerna svarade intervjupersonerna ganska tydligt på hur musiken användes och därför är det främst detta jag måste utgå ifrån. Intervjuerna har varit nödvändiga för att få en uppfattning om maasaiernas musiktraditioner och *ngoma* överhuvudtaget.

3.SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING

Syftet för studien är att undersöka hur barn i Maasaikulturen lär sig och introduceras i musiktraditionerna och ngoman.

För att ta reda på det konkretiseras syftet här i några frågor.

- Hur lär sig maasaierna de egna musiktraditionerna?
- När lär sig maasaierna de egna musiktraditionerna och börjar utöva dem?
- Vilken uppgift och betydelse har nationella skolan i Tanzania när det gäller att lära ut maasaiernas musiktraditioner?
- Vad finns det för likheter och skillnader mellan svenskars och maasaiers sätt att lära sig musik?

4.METOD

Undersökningen har krävt att jag har varit på plats i Arusha, Tanzania, för att kunna iaktta kulturen och inläringen och för att få svar på frågorna i syftet.

Först var tanken att skriva en enkät och få svar på den vid besök i skolan, men risken var att det inte skulle bli sanningsenliga svar. Folket i Tanzania svarar inte alltid helt ärligt på frågor man ställer utan snarare som de tror att det förväntas av dem. I skolmiljö med gruppträck och med största sannolikhet för påtryckningar från lärare så hade svaren inte blivit helt sanningsenliga. Det här är något som jag själv har erfårit vid tidigare tillfällen då jag har varit i Tanzania. Om någon har ställt en ledande fråga exempelvis om en vägbeskrivning svarar tanzanerna att personen i fråga är på rätt väg, även fast det kan vara en sanning med modifiering. Det positiva medhållande svaret verkar hållas högre än det helt ärliga svaret. Även andra svenskar som varit i landet upplever samma sak, så även min intervjuperson Eva. Därför blev valet att intervjua bättre eftersom man kan lämna det upp till de som intervjuas att utveckla sina svar och det är lättare att undvika ledande frågor.

Genomförande

För den här kvalitativa undersökningen har hermeneutisk tolkningsmetod legat nära till hands (Kvale & Brinkmann 2014 s.74, 252). På ett så tydligt sätt som möjligt ska här beskrivas hur maasaier lär sig sina musiktraditioner från det att de är barn. För att kunna beskriva detta på bästa sätt måste jag få intervjupersonerna att berätta så mycket som möjligt av sina egna erfarenheter och upplevelser av hur maasaier lär sig musiktraditioner. Intervjun har varit halvstrukturerad, med andra ord har jag följt teman eller frågor under intervjun, men också kunnat ställa fler frågor under intervjuens gång (Kvale & Brinkmann 2009 s.43). Undersökningen har också varit tvärkulturell. Två av de som intervjuades är från Tanzania som har en helt annan kultur än den svenska. Jag var också tvungen att vistas i landet en ganska lång tid för att förstå exempelvis gester och uttryck. Trots att det var andra gången jag var i Tanzania förekommer fortfarande svårigheter, inte minst med språket. Därför var det nödvändigt att använda sig av tolk (Ibid. s.160). Därför måste det räknas in att tolkens åsikter och även kunskap har lyst igenom under de intervjuerna.

Det viktigaste i undersökningen har varit att intervjua några representanter för Maasai-folket och några som har kunskap om Maasai-folket. De har kunnat

berätta om musiktraditioner och traditioner som hänger ihop med musiken samt deras egen upplevelse av kulturen och hur de lärt sig traditionerna. Frågorna har varit så öppna som möjligt men under strukturerade former (Kvale & Brinkmann 2009 s.43). Min tidigare erfarenhet av folket i Tanzania är att de ofta svarar jakande eller positivt på frågor, därför är det viktigt att frågorna är öppna så underviks ett enkelt jakande svar.

Jag har även gjort besök i byar vid några tillfällen och sett dans- och sångframträdanden på plats. Då har jag också kunnat se hur de bor och hur de lever, se deras natur. I bakgrunden står det att maasaier är i huvudsak ett boskapshållande folk. Min observation är att de i stor utsträckning även håller sig till att odla, framförallt majs men också bönor. Blir det missväxt ett år på grund av för lite eller för mycket regn drabbas de hårt.

Vid tillfälle har jag även besökt den statliga skolan för att framförallt se hur eleverna undervisas i kultur och musik. De lektioner jag fick vara med på har inte tillfört arbetet så mycket utom de korta frågorna jag kunde ställa till lärarna om skolan mellan lektionerna. Det var lite komplicerat, eftersom det inte gick att välja vilken typ av lektioner jag kunde observera, utan blev istället visad till de klassrummen som gick bra just då.

Dessa observationer har gett en större förståelse för både maasaikulturen och kulturen i stort i Tanzania.

Intervjupersonerna

Inför intervjuerna planerade jag att intervjua människor som har god kunskap om maasaier, men lite olika erfarenhet. Till att börja med är det bra att intervjua både en kvinna och en man som själva är maasaier och uppvuxna med det traditionella sättet att leva i ett maasaisamhälle. En kvinna och en man kan ha haft olika uppväxt, varit med i olika traditioner just beroende på att de är kvinna och man. Att de kommer från olika byar kan också vara bra för att eventuellt förstå om det är skillnader mellan byarna. Samtidigt kan det vara svårt att urskilja vad som är skillnad mellan manlig och kvinnlig uppväxt och vad som har med byns egen tolkning av traditionerna. De två som representerar maasai-folket i intervjuerna kallar jag här Jafet och Flora. Som tredje person att intervjua ville jag ha en som är helt utomstående men med god kunskap. Någon som har sett traditionerna på mycket nära håll men som har en annan uppväxt och kanske ett annat synsätt. Till det ändamålet valde jag att intervjua en svensk missionär i Tanzania som får kallas Eva. Dessa tre namn är inte deras riktiga namn utan påhittade för den här undersökningen.

Dessa personer var viktiga att intervjua eftersom de har kunskap om maasai-folket. De har sett hur det fungerar i ett maasai-samhälle både inifrån och utifrån. De har god kunskap om riter och traditioner och Jafet och Flora har deltagit i dessa under sin ungdom.

Alla tre är väl införstådda med maasaiernas traditioner då de arbetar med dem dagligen. Därför är de införstådda och har djupa kunskaper om traditioner och maasaiernas sätt att leva.

Jafet, en man och maasai som tillhör *Waarusha*, vilket innebär att han är uppvuxen med maasaiernas traditioner, men det som skiljer waarusher från maasaier är att de inte är nomader utan har sin fasta boplats. Han är lärare och undervisar bland annat om miljö, vattenrening och HIV/Aids i maasai-byar. Han är även pastor.

Flora, en kvinna som också är maasai och uppvuxen med deras traditioner. Även hon är lärare och åker runt i maasai-byar och undervisar då framförallt kvinnor om HIV/Aids och sådana saker som är mer intima och svåra att prata om inför och med män. Hon jobbar också på ett barnhem och hjälper barnen där med läxläsning och annat som är mer praktiskt. Flora jobbar för att få byarna att utvecklas mer och sluta med kvinnlig omskärelse/könsstympning.

Eva, en svensk missionär som har varit i landet sedan 1973. Hon jobbar tillsammans med maasaier, för maasaier och har ett barnhem dit föräldralösa barn eller barn som farit illa i sitt hem får komma. Dessa barn är oftast från maasai-familjer. Eva har sett och upplevt mycket i landet och har fått god kunskap om maasaier genom att själv umgås med dem och se och höra om traditionerna.

Använda tolk

Att jobba med en tolk är inte alltid det lättaste. Men swahili är språket som huvudsakligen talas i landet och min swahilikunskap är mycket begränsad. Det är svårt att få tag på människor som talar bra engelska eller kan någon engelska överhuvudtaget trots att engelskan är ett av landets officiella språk. Därför var det tvunget att använda en tolk som i det här fallet har svenska som modersmål och kan flytande swahili.

Använda inspelning

För att vara säker på att få med alla svar under intervjuerna spelades de in med en enkel funktion på telefonen. Då kunde jag vara koncentrerad på att intervjua och höra svaren istället för att föra anteckningar under tiden. Inspelningarna hjälpte mycket då intervjuerna skulle sammanställas. Jag kunde lyssna på svaren flera gånger och höra om det var något särskilt ord som den intervjuade lade mycket vikt vid. Samtliga intervjuer transkriberades också så att det var lättare att få en överblick över varje intervju (Kvale & Brinkmann 2014 s.144).

Tolken i fråga översatte inte alltid ordagrant, utan gjorde ibland en sammanfattning av svaret på frågorna. Tack vare inspelning har jag i efterhand kunnat lyssna på svaren som gavs på swahili och kunnat tolka ut en del av det som eventuellt har missats av tolken.

5.RESULTAT

Råmaterial

I min intervju med Jafet förklarar han att maasaierna har fyra tillfällen då de använder musik traditionellt. Dessa är:

1. När maasaier blir intagna i omskäreleseriten.
2. När de avslutar hela omskärelse-tiden, då deras sår har läkt och de går in i krigarstadiet Mooran. Under den här tiden kan de finna sin fästmö eller fästman. Både krigarmän och flickor deltar väldigt aktivt i alla slags festligheter och går runt och sjunger på de olika festerna för andra och för varandra.
3. Sånger för att tala om hur fina de är. De är i olika grupper och ska överträffa varandra i hur bra de är.
4. Andra sånger som de också sjunger när det är fester av olika slag.

De har också en tradition att sjunga i två läger mot varandra när en ung mö har blivit upptagen som fästmö. Lägren tillhör då fästmannen och fästmöns familjer.

Kvinnorna har egna tillfällen och traditioner. De brukar gå för sig själva och hälsa på en nybliven mamma. Då utövar kvinnorna ngoma och spelar ut på ett annat sätt än när de är med männen.

Under ungdomsåren – innan omskärelsen för flickor och efter omskärelsen för pojkar – träffas både pojkar och flickor som är ogifta och sjunger och dansar. Detta kan ske varje dag under den här tiden. Det är då de inför sina sexuella relationer, alltså innan äktenskapet. Det är också en stor källa till att HIV och Aids sprids bland maasaier.

Intervjupersonerna nämner att det är de äldre och familjen som lär ut traditionen. Sällskapet som barnet umgås i är viktigt för att lära sig traditionerna. Detta påverkar också vilka traditioner som barnet lär sig. Ingen av intervjupersonerna nämner något om skolan.

Det finns inte någon direkt ålder då de får börja lära sig musiktraditionerna. Det är något som pågår från det att barnet fötts och under hela barndomen. När de sedan kommer upp i prepubertal ålder för flickor och pubertal ålder för pojkar – ingår de i sång- och danslag. Då handlar musiken om att utforska sig och andra rent

sexuellt. När det gäller ålder då de börjar delta, skiljer sig svaren. Flora menar att pojkarna är 9–15 år och flickorna är 12–17 år när de är med och deltar i dessa lekar. Jafet menar att flickor och män befinner sig i 18–30 års ålder när de är med och deltar. Eva menar att barnen börjar delta i musikutövandet i stort redan från det att de är små, men att de inte börjar delta i de traditionella riterna förrän i skolåldern.

I skolan kan eleverna endast lära sig om maasai-traditioner via böcker. Detta sker i standard 5–7 i primary school². Det händer att de dansar som Maasai vid något enstaka tillfälle, men inga traditionella sånger. Lärare undervisar inte om maasaiernas traditioner, men eleverna kan undervisa varandra under raster i skolan.

När frågan om musikundervisning i skolan kom upp fick jag svaret av både lärare och intervjupersonerna att den enda musikundervisning som bedrivs inom skolan är teoretisk. Det verkar inte finnas någon som helst praktik av musik i skolan. Familjen och umgänget är viktigast i maasaiernas inläring av musik och traditioner.

Analys

Analysen kommer hålla sig till de frågor som är med i syftet. Du kommer få läsa några utdrag och citat från intervjuerna som kan ge en bättre bild över vad som analyseras.

- Hur lär man sig som barn maasaiernas musiktraditioner?

Traditionerna undervisas utav de äldre. - - - Jag tyckte ju jättemycket om det därför att jag är född in i det. (Jafet)

Jag fick lära mig det vid trumfesterna. - - - Mamma var väldigt nära oss och det som var viktigt för oss att veta det berättade hon. Pappa hade hand om pojkarna och berättade för dem. (Flora)

Det gör man från det att man är ett barn och kan börja röra på sig. Fast det kanske är mer när de kommer upp i skolåldern som de kan vara med i det traditionella. (Eva)

Familjen och umgänget är viktigt för inläringen. Skolan och lärare är inte aktiva i inläringen av musiktraditioner. Familjen, föräldrarna och de äldre är de som lär ut, de närmaste. Det är av de personerna som barnen lär sig hur livet fungerar och det blir naturligt de som lär ut musiktraditionerna. Barnen lär sig från det att de är små och kan röra sig och härma sina föräldrar. Samtidigt förstår inte de små barnen vad traditionerna egentligen innebär. De börjar förstå när de kommer upp i

² Primary school – låg- och mellanstadiet, år 1–7

skolåldern och då kan de vara med och delta i traditionerna på ett mer aktivt sätt. Flickorna först, sedan pojkarna.

Barnen blir undervisade i traditionerna av de närmaste. De lär sig genom att se, höra och härmas. Idag får de allra flesta barn i maasai-byar gå till skolan, men vissa barn får vara hemma istället. Ett sådant barn var Jafet. Han fick inte gå i skolan utan lärde sig helt och hållet maasaiernas väg och liv. Något som han dock inte verkar dela med sina barn i så hög grad. Barnen har gått i skolan och växt upp som moderna tanzanska barn.

Under tiden för omskärelseriten samlas pojkarna som ska omskäras och tas med ut i skogen för att undervisas i maasaiernas traditioner och väg, berättar Flora. När de har fått den undervisningen och genomgått ett prov kan de omskäras. Under tiden pojkarna är i skogen för att undervisas är familjen och andra som kommit till dem kvar på boplatsten – *boman* – och sjunger och dansar i väntan på pojken.

- När lär man sig maasaiernas musiktraditioner och börjar utöva dem?

Lärandet verkar vara något som pågår från födelsen. Som Jafet säger i intervjun:

Jag är född in i det. (Jafet)

I vilken ålder musiktraditionerna börjar utövas verkar inte intervjupersonerna helt eniga om. De kanske helt enkelt kan bero på att de är uppvuxna i olika byar och traditionen kanske skiljer sig lite från by till by. Det kan även vara en tolkningsfråga. Tolken kan oavsiktligt ha tolkat någon av dem inkorrekt så att svaret i råmaterialet har blivit felaktigt.

När pojkarna är mellan 9–15 år brukar de samlas i grupper och flickorna kan få vara med när det är riktig dans och sång med trummor. Flickorna är med från 12–17 år. Det här leder till att de är tillsammans rent sexuellt, då finns det inga spärrar. - - - De (flickorna) gifter sig ifrån 12 år. (Flora)

Ungdomarna både män och flickor som är mellan 18–30 år och är ogifta håller på och sjunger och dansar, kanske mest varje dag om de vill, som en kör. De träffas ofta och det är där man håller på att införa sina sexuella relationer innan äktenskapet, i de här danserna. (Jafet)

Flora säger alltså att pojkarna är mellan 9–15 när de börjar delta i ngoman och flickorna skulle då vara 12–17 år. Medan Jafet på samma fråga säger att männen och flickorna är mellan 18–30 år när de börjar delta. Det är intressant att han säger flickor och inte kvinnor och han säger män och inte pojkar. Det tyder på att han vill påpeka att det är en ålderskillnad mellan männen och flickorna. Det är även så att talet 18 – *kumi na nane*³ är väldigt snarlikt 14 – *kumi na nne*⁴. Om

³ med *a* i *nane*

⁴ utan *a* i *nne*

någon talar snabbt är det lätt att ta fel. Flora säger dessutom i sin intervju att flickorna gifts bort från det att de är 12 år och då stämmer inte åldern då hon menar att flickorna börjar delta. Som jag förstått på mina intervjuer ingår ungdomarna i danslaget och de sexuella lekarna *innan* de blir bortgifta. Följaktligen är de inte medverkande i dessa efter giftermål.

Flora berättar för mig om första gången då hon deltog i musiktraditionerna – *Yando*. Hon var 12 år och det skedde under omskärelsehögtiden. Hon var med på en fest där pojkar skulle omskäras. Hon berättar vidare:

Då blev även flickorna omskurna. Nu är det inte längre sådana fester för flickor som omskärs, utan de som omskärs blir det i största hemlighet och det är inte längre så många. Det är de som inte blivit kristna än eller de som inte har fått någon 'utveckling'. De bor långt ute i skogen, där gör man det fortfarande men i största hemlighet. (Flora)

Numera är det olagligt i Tanzania att omskära – eller som vi faktiskt kallar det, könsstympa – flickor. Det pågår ändå i vissa byar, men som Flora säger, i hemlighet. Mönstret att de lär sig och börjar utöva musiktraditionerna i nära samband med omskärelsehögtiden blir mer uppenbart. För pojkarna är fortfarande omskärelsehögtiden kvar som en del av initiationsriten. Men hur ser det ut för flickorna? Min uppfattning är att i initiationsriten är det mycket ngoma. Om initiationsriten finns kvar överhuvudtaget för flickorna verkar vara olika från by till by. I vissa byar ersätts själva könsstymningen med undervisning om varför man inte ska könsstympas och riskerna med det samt vad som är viktigt att kunna som kvinna. Efter det examineras flickorna vid en ceremoni och då blir det fest i byn. I andra byar verkar det inte finnas någon ersättningsrit alls.

- Vilken uppgift och betydelse har skolan när det gäller att lära ut maasaiernas musiktraditioner?

Man kan lära sig genom böcker om maasaier. De kan kanske dansa som maasaierna gör, men sångerna är allmänna sånger inte traditionella sånger. (Jafet)

Lärarna kunde inte undervisa oss något om det, men vi elever undervisade varandra när vi var i skolan på raster. - - - Det är ingen bra undervisning i Maasaiernas sånger. (Flora)

Allmänt om att det finns olika stammar, - - - men kanske inte just om deras dans och sångtraditioner, det lär man sig hemma i *boman* tror jag. (Eva)

I standard 5–7 läser man om maasaier, men vi lär inte ut några traditioner. (lärare)

I skolan kan eleverna lära sig om maasaier enbart via böcker. Enligt de lärare jag pratade med sker detta i standard 5–7 i primary school. De andra intervjuade menar att barnen kan dansa som maasaier vid något enstaka tillfälle i skolan, men de sjunger inte några traditionella sånger. Inga lärare undervisar om maasaiernas traditioner, men eleverna kan undervisa varandra under raster i skolan.

Att skolan skulle bedriva undervisning om maasaiernas traditioner skulle troligen innebära att de även skulle undervisa om andra folkgruppers traditioner. I Tanzania finns som sagt över 120 olika folkgrupper och att undervisa om var och ens traditioner skulle ta för mycket tid. Då blir det upp till varje folkgrupp att föra sin tradition vidare.

När frågan om det är viktigt att undervisa om maasaiernas musiktraditioner i skolan svarar intervjupersonerna lite olika. Flora menar att det inte är viktigt att undervisa om maasai-traditionerna, framförallt därför att texterna inte är uppbyggliga. Vissa texter handlar om hur bra en grupp är och hur de olika grupperna kan bräcka varandra, andra handlar om att grönsaker inte skulle vara bra för pojkar, ytterligare andra texter handlar om att stjäla från någon och hur en kan lyckas. Ska skolan undervisa om maasaiernas traditioner är det i så fall viktigt att ha andra texter i sångerna, som leder till utveckling. T.ex. att det är nyttigt för alla att äta grönsaker, även för män eller att det inte är något fel med att gifta sig med en kvinna som inte är omskuren.

Jafet menar att det skulle vara bra att skolan gör ett studiebesök i en maasaiby, se hur de bor och få delta i sång och dans på plats istället för i skolan. Eva menar att det inte är så viktigt att eleverna fördjupar sig mer i någon folkgrupps traditioner, men kan få redan på lite om varje. Däremot tycker hon att skolan borde skärpa till sin musikundervisning:

Musiklivet i stort borde ju tas till vara på bättre i skolan, det tycker jag. Förr hade de ju trummor och man kunde höra att de sjöng och så på morgnarna i skolan, men det är precis som att det har uteblivit på något sätt på senare tid. (Eva)

Vi har bara musik i teorin, ingen praktik. Man kan sjunga någon sång på andra timmar. (lärare)

När frågan om musikundervisning i skolan kom upp svarade både lärare och intervjupersonerna att den enda musikundervisning som bedrivs inom skolan är teoretisk. Det verkar inte finnas någon som helst praktik i musik i skolan.

Tolkning

I analysen tar jag upp fråga för fråga från syftet. I den här delen kommer de olika delarna vara mer sammanvävda.

Relationen till musik som undervisningsämne i skolan verkar onekligen komplex i Tanzania. Musikämnet är inte heller renodlad musikundervisning utan större delen tas upp av dans- och drama-inläring. En trolig anledningen till att det blir så är att det är brist på utbildade musicklärare. En annan anledning kan vara att

musik, drama och dans sammankopplas i *ngoma* och därför lärs alla dessa ut under musiklektionerna istället för renodlad musik.

Musikundervisningen i skolan i Tanzania är väldigt begränsad, om ens förekommande. Om musikämnet ens är viktigt i utbildningssyfte verkar det råda delade meningar om, med tanke på hur förändringen har sett ut för musikämnet i skolan under de senaste 50 åren. Idag finns musikämnet med på schemat men det examineras inte.

Musik eller *ngoma* är något som varje familj och by får ansvara för att barnen lär sig. Detta kan vara på gott och ont. Bland maasaier är *ngoma* en naturlig del av livet genom riter och festliga tillfällen. Barnen lär sig om *ngoma* och blir inledd i traditionerna på ett djupare sätt än om de skulle lärt sig det genom skolan. Samtidigt lär de sig ingenting eller väldigt lite om andra folks *ngoma*. De familjer som dessutom börjar ta avstånd från de traditionella riterna och i och med det även tar avstånd från den traditionella musiken, hur blir det med musiken där?

När skolan inte tar sitt ansvar för att utbilda barnen i musik tror jag att andra sammanhang blir viktigare för musikutövandet och *ngoma* och bildning inom området. Ett exempel på detta är kyrkan i Tanzania. Där sjungs det flitigt i både kör (*kwaya*) och i hela församlingen. De använder även instrument som piano, gitarr, trummor och bas om ekonomi finns. Den bildning som i så fall sker genom kyrkan – eller genom andra kanaler – kan inte ses som någon typ av allmän utbildning utan blir inriktad på den musiken som hör sammanhanget till. Precis som med maasaierna, den *ngoma* som de lär sig handlar bara om det sammanhanget de är i och är inte någon allmänbildning.

Att inte skolan tar ansvar för musikundervisningen gör att det finns en stor risk för att det blir ett hål i kulturen. De föräldrar som har lämnat den folkstam de härstammar från och inte undervisar sina barn vidare i *ngoman* som de är uppväxta med, där blir det ett hål och risk för att traditioner och kunskap försvinner. Det är här som skolan i Tanzania måste ta sitt ansvar och se att kultur, förståelse för varandras kultur och *ngoman* är något som är viktigt att ta med i undervisningen i skolan framöver. Inte bara teoretiskt utan även i utövande former.

I andra folkgrupper kan ungdomarna skickas iväg på läger under förpuberteten/puberteten för att gå i skola och lära sig traditionerna på så vis. Förpuberteten och puberteten är också viktiga i Maasai-kulturen. Om de skickas iväg på läger under denna tid är oklart, men innan omskärnelsen menar intervjupersonerna att ungdomarna skickas iväg för undervisning.

Enligt svaren som de intervjuade gav var det inte helt självklart när maasaierna börjar delta i traditionerna. Men tolkningen blir ändå att flickorna börjar delta i ngoman såväl som de sexuella riterna när de är väldigt unga, tidigare än 12 år eftersom de då kan bli initierade och giftas bort. Efter att en flicka eller man har blivit gift deltar de inte i den typen av ngoma längre. Pojkarna börjar delta i senare ålder. De omskärs och initieras först, då blir de krigare – mooran – och deltar sedan i ngoman och de sexuella riterna. Initieringen sker i puberteten, runt 15 års ålder.

Slutsats

Förpuberteten och puberteten är väldigt viktiga i maasaiernas liv och traditioner. Under hela barndomen går de bredvid sina föräldrar – eller andra äldre i sin närhet – och lär sig maasaiernas sätt. Flickorna lär sig av kvinnorna hur de ska bete sig och pojkarna lär sig av männen.

Flickorna börjar i danslagen tidigt – när de är i förpuberteten. Då är de med och dansar och sjunger på olika fester och inleds även i sexuella relationer med pojkar eller män som är i krigarstadiet mooran. När flickorna kommer in i puberteten är det dags för initiationsrit, vilket i vissa fall kan innebära könsstympning trots att det är olagligt. Även här festas, dansas och sjungs det mycket. När initiationsriten är över får flickan inte längre vara med i danslagen och lekarna. Hon räknas nu som vuxen kvinna är mogen att giftas bort. När det är dags för giftermål delas bröllopsällskapet upp sig i mannens anhöriga och kvinnans anhöriga och de dansar och sjunger i två lag mot varandra.

Frun blir förmodligen så småningom med barn. När barnet är fött kommer hennes mor tillsammans med ett sällskap och besöker den nyblivna modern. De gratulerar henne och sjunger och dansar på kvinnors vis för att fira det nytillkomna livet.

För pojkarna dröjer det innan de kan vara med i danslagen. När de kommer upp i puberteten samlas de i så kallade omskärelse-grupper. Denna grupp kommer pojken tillhöra i resten av sitt liv. Med sin nya grupp får han gå ut i skogen för att få undervisning i hur han ska vara som maasai-man. När han har fått denna undervisning kommer han tillbaka till sin boplats och initiationsriten börjar. Då blir han omskuren. När han sedan har läkt blir han upptagen till krigarstadiet – *mooran*. Det är då som han först ingår i danslaget. Precis som för flickorna färdas de här pojkarna – eller unga männen – runt till olika fester för att sjunga och dansa och inleda sina sexuella relationer. Männen ingår i krigarstadiet och danslaget från läkningen efter sin omskärelse till de gifter sig, dock max i 7 år.

Det innebär att de hinner bli en bra bit över 20 år. När de har gift sig och gått ur krigarstadiet kan de så småningom bli valda som byäldste – vilket inte innebär att de är äldst i byn – de sitter då med i en ledningsgrupp som bestämmer om och i byn. Byäldste blir han tillsammans med den grupp som han som pojke delades in i innan omskärelsen.

I skolan undervisas det mycket lite om maasaier och det som undervisas är enbart teoretiskt. Eleverna lär sig vare sig om maasaier eller någon annan folkgrupps musiktraditioner i skolan. De förlitar sig på familjens kunskap när det gäller att föra vidare musiktraditioner.

Skolan tar inte sitt ansvar för musikundervisningen. Det gör att det finns en stor risk för att det blir ett hål i kulturen. De föräldrar som har lämnat den folkstam de härstammar från och inte undervisar sina barn vidare i ngoman som de är uppväxta med, där blir det ett hål och risk för att traditioner och kunskap försvinner. Det är här som skolan i Tanzania måste ta sitt ansvar och se att kultur, förståelse för varandras kultur och ngoma är något som är viktigt och ta med det i undervisningen i skolan framöver. Inte bara teoretiskt utan även i utövande former.

Kyrkan, förmodligen moskén och andra samfund, som politiska, blir de nya sammanhang där människor kan ägna sig åt ngoma. En ngoma som vuxit fram med stor västerländsk och arabisk påverkan. Radio, TV och mobil blir också nya möjligheter för människor i Tanzania att kunna lyssna och ägna sig åt ngoma.

6.DISKUSSION

Syftet för studien var att undersöka hur barn i Maasaikulturen lär sig och introduceras i musiktraditionerna och ngoman. Hur ser då svaren ut i förhållande till frågeställningarna i syftet?

I det stora hela har frågeställningarna blivit besvarade. Många gånger svarade de intervjuade på även många andra frågor, delvis för att intervjun hade frågor som gjorde att de berättade om traditionerna och egna upplevelser av dem. Frågeställningarna som finns i syftet handlar inte så mycket om själva traditionerna i sig utan hur de lärs.

Studien har gett svar på hur barnen lär sig maasaiernas musiktraditioner. Familjen och umgänget är viktiga för inläringen. Det är de personerna som barnen är närmast de lär sig andra saker av och det blir naturligt de som lär ut musiktraditionerna. Dottern lär sig av sin mamma och sonen av sin pappa. När sonen ska initieras och bli vuxen tas han ut i skogen för att lära sig att vara maasai-man. Om han lär sig någon ngoma där är mycket oklart, men inte omöjligt. Liknande rit finns även för flickorna, men omskärelsen som en del av riten är numera borttaget i flera byar (Youtube: Becoming Maasai Women; Mol 1996 s.11).

I andra folkgrupper kan ungdomarna skickas iväg på läger under förpuberteten eller puberteten för att gå i skola och lära sig traditionerna på så vis (Malm 1981 s.20).

Studien säger att det inte finns någon specifik ålder då barnen börjar lära sig musiktraditionerna utan det pågår från då de börjar röra sig och gå. När musiktraditionerna börjar utövas är intervjupersonerna inte eniga. Litteraturen är inte heller enig med någon av dem.

Jafet menar att både flickor och män är runt 18 år. Flora säger att flickorna börjar runt 12 års ålder och pojkarna runt 9 år. I litteraturen är det framförallt Talle (2007) som har ett uttalande om ngoman och hon säger att pojkarna medverkar i musiktraditionerna efter att de omskurits och gått in i mooran-stadiet, runt 16-18 års ålder. Flickorna börjar medverka innan de är med i initiationsriten. De är i förpuberteten och kan vara så unga som 10 år. Efter initiationen räknas de som vuxna och är redo för att gifta sig (Ibid. s.358, 362). Detta stämmer delvis överens med Floras uttalande om att flickorna är med innan de initieras och gifts bort.

Att de sexuella relationerna inleds under det att maasaierna börjar delta i ngoma är bekräftat i intervjuerna och även Aud Talle säger samma sak i sin text *Serious Games* (Ibid.). Innan har det skrivits att denna typ av ngoma inleds i hyfsat tidig tonår (Mol 1996). Men Talle menar att för flickor kan detta inledas redan vid 10 års ålder (Talle 2007 s.358).

Det är viktigt att diskutera eftersom genom den här studien kan vi se att ngoma är ett vidare begrepp än bara det estetiska som hittills har belysts. Till exempel hänger ngoma och sexuell debut ihop. Intervjupersonerna har även gett exempel på att ngoma är nära förknippat med riterna och traditionerna. De nämner bland annat att kvinnorna utövar ngoma när de går och besöker en nyförlöst kvinna. Det finns olika typer av ngoma under förlovning och giftermål och framförallt att initiationsriterna är mycket nära förknippade med ngoma.

Skolan verkar inte ha någon betydelse i hur maasaibarn lär sig sina musiktraditioner. Som de intervjuade har nämnt har skolan nästan ingen undervisning om maasaitraditioner. Skolans uppgift att sprida musik, musiktraditioner och kultur överhuvudtaget verkar tafatt. Lärarna sa samma sak. När det gällde musikundervisningen i allmänhet finns det knappt någon i skolan och den som finns var mestadels teoretisk. Ändå berättar de intervjuade att de sjöng och dansade i skolan. Om det skedde under lärarledning eller inte är mer oklart. Under mitt besök på kommunala skolan upplevde jag också att det finns en annan typ av musik som är under lärarledning. Den sker mestadels i form av rytmiska ramsor och enkla ”call-and response” sånger. Detta skedde under tiden de yngsta eleverna hade swahili och matematik.

Skolans musikundervisning har ändrats en hel del sedan självständigheten på 1960-talet. Då var musiken i skolan ett viktigt verktyg för att sprida propaganda om TANU-partiet. Sedan har musiken valts bort och valts till åtskilda gånger från läroplanen. Nu finns musiken som ett obligatoriskt ämne men utan någon examination (hemsida: Achieng’ Akuno).

Det har varit svårt att hitta information om musiktraditionerna hos maasaierna. Ofta har det berott på att sökningen i sig blir komplex då det är få – eller ingen – som skrivit en text som handlar renodlat om maasaiernas musiktraditioner. Därför har jag fått söka i litteratur som handlat om maasaier mer övergripande eller om musik i Tanzania övergripande. Där har funnits några stycken i större texter om musiktraditioner hos maasaier som har varit relevanta för studien. Genom detta har jag fått mycket information om maasaier som annars kunde ha gått förbi. Detta har visat sig vara viktigt för att kunna se helheten i traditionen.

I stor utsträckning har studien fått förlita sig på de intervjuades kunskap om maasaier och deras musiktraditioner. Alla musiktraditioner, riter och andra traditioner hänger ihop i ngoma, vare sig det handlar om sången, den hoppande dansen, kläder, smycken, omskärelsen, giftermålet, sexuella relationer och så vidare. Allt detta har sin grund och tillhörighet i ngoma.

Liknande säger även antropologen Krister Malm (1981) i sin bok *Fyra musikkulturer*. De olika estetiska traditionerna är en naturlig del i ngoman (Ibid. 1981 s.19). Med den här studien kan det därför bekräftas att ngoma även är riterna och traditionerna som sker bland maasaier såsom omskärelse, giftermål och de sexuella relationerna under mooran. Dessa traditioner är otänkbara utan musiken och dansen som hör till. Det skulle falla mycket onaturligt att ha en bröllopsceremoni, omskärelsehögtid eller inleda en ny sexuell relation under mooran-tiden utan ngoma.

En jämförelse med Sverige

Slutligen vill jag göra en jämföra maasaier med Sveriges sätt att lära musiktraditioner. Vad finns det för likheter och skillnader mellan svenska och maasaiers sätt att lära sig musik?

I Sverige har vi en kursplan för musik i skolan (hemsida: skolverket.se) och lärare, elev och förälder räknar med att det ska finnas musikundervisning på schemat. Den ska vara med under hela grundskolan och under gymnasietiden ska den vara valbar.

Maria Pemsel (2009) skriver i sin studie *Elevers syn på sitt musikaliska lärande* om just hur elever ser på sitt eget lärande. Svenska elever får i skolan en plattform att testa på musik (Ibid. s.35).

I Sverige har vi även kulturskola och privatundervisning som är tillgängligt för alla som har råd. Vissa elever utövar musik i kyrkan eller i band och får därmed en naturlig utvecklingsmiljö och kan anknyta till det som de lärt sig under musiklektionerna (Pemsel 2009 s.36, 38–39). Hemmiljön påverkar också. Föräldrar som har stort musikintresse och är öppna med sitt musicerande i hemmet påverkar barnen till att själva musicera (Ibid. 2009 s.37–38).

Musikämnet i skolan i Tanzania verkar dock inte alls prioriterat. Eleverna examineras inte i det och därför har det ingen större vikt (hemsida: Achiong' Akuno). I svenska skolan får eleverna betyg i musik och de blir examinerade i musikämnet(hemsida: skolverket.se).

När jag frågade lärarna på skolan i Tanzania menade de att musikundervisningen som eleverna fick i skolan enbart var teoretisk. Enligt dem fanns det inte någon musikundervisning som var utövande, inte på den skolan i alla fall.

I Sverige är även familjen och umgänget viktigt för inläring (Pemsel 2009 s.37–38). Men vi har en stor faktor i inläring som Maasaier inte har idag. Vi har musikundervisning i skolan. Denna bidrar till att barn och ungdomar får lära sig om musik och traditioner i skolan vare sig föräldrarna redan lärt dem det eller inte. Det viktigaste av svenska musiktraditioner får alltså alla svenska barn lära sig i skolan (hemsida: skolverket.se).

Den svenska musikundervisningen från låg-högstadiet har jag upplevt som i första hand utövande och i andra hand teoretisk. Jag har varit på många VFU-platser för att kunna se att musik är något vi utövar i svenska skolan inget vi bara läser om.

Den här studien har visat att en naturlig plattform för att maasaibarn ska kunna lära sig musik är hemmet och umgänget. Att vara deltagare av traditionerna och ngoman.

Kyrkan är en annan plattform för maasaier och alla kristna tanzaner. Där sjungs det flitigt i både kör (kwaya) och i hela församlingen. Där används även instrument som piano, gitarr, trummor och bas om ekonomi finns (Malm 1981 s. 53–54). Från 70-talet har denna sorts kör-musik spelats in och på det sättet har den spridits i hela Östafrika, framförallt genom radio. Den bildning som sker genom kyrkan – eller genom andra kanaler som TANU-musiken – kan inte ses som någon typ av allmän utbildning utan det blir inriktat på den musiken som hör det sammanhanget till. Precis som med maasaierna. Den ngoma som barnen får lära sig handlar bara om det sammanhang de är i och är inte någon allmänbildning.

I Sverige är ändå musikämnet i skolan något mer allmänbildande. Eleverna läser allt från musikhistoria som börjar i Europa från 1200-talet till idag (hemsida: skolverket.se). Men vad får eleverna i Sverige lära sig om musiken som funnits i vårt område i århundraden, folkmusiken?

I Sverige har familjens roll att lära ut musiktraditioner försvunnit mer och mer och familjen förlitar sig på att skolan ska sköta den biten. För maasaierna är det tvärtom. Familjen är central för hur barnen lär sig musiktraditionerna. Byn har oftast bra sammanhållning och de hjälper varandra, så är det ingen i den egna familjen som kan lära ut traditionerna så gör förmodligen grannen det. Som Flora säger i sin intervju, hennes mamma var nära henne och berättade för henne allt som var viktigt att veta. Detta är en stor del av maasaiernas skola, att gå bredvid, höra, se och göra.

Det vi då skulle kunna säga är den stora skillnaden mellan hur svenska barn och maasaibarn lär sig musik är att svenska barn har musik som ett obligatoriskt ämne i skolan med kunskapskrav och de blir examinerade. Det är krav på att den ska utövas praktiskt och inte bara teoretiskt. Eleverna måste lära sig viss musikhistoria, kunna spela enklare saker på instrument, sjunga melodistämman och lära sig svenska traditionella sånger (hemsida: skolverket.se).

I tanzansk skola är musikämnet förvisso obligatoriskt, men utan examination (hemsida: Achieng' Akuno). Det finns ingen kontroll på musikkundandet hos elever och därmed inte heller någon kontroll på musikundervisningens kvalitet. Det kan leda till att det blir som det var på skolan som jag besökte, att skolan endast bedriver musikundervisning som är teoretisk.

Hos maasaierna är familjen viktig för att lära sig musiktraditionerna. Utifrån Pemsels studie kan vi se att familjen även påverkar hur svenska barn lär sig musiktraditioner (Pemsel 2009 s.37–38). Men inte riktigt i samma utsträckning som bland maasaierna.

Kyrkan och liknande forum finns det gott om i Tanzania och Sverige. Kyrkan är väldigt stark i Tanzania och det är många aktiva i kör- och musikverksamheten där. Kyrkan är även stark musikaliskt i Sverige, men här finns även kulturskolan som ett alternativ för de som inte vill gå till kyrkans verksamheter (Pemsel 2009 s.36, 38–39; Malm 1981 s.53–54).

Vidare forskning

Något som inte belysts så mycket i den här uppsatsen men som jag läst mycket om i och med bakgrunden och som även nämnts i intervjuerna är kvinnlig könsstympning. Tidigare har det nämnts att det numera är olagligt i Tanzania att omskära – eller som vi faktiskt kallar det, könsstympta – flickor. Lagen slogs fast 1998 (hemsida: varldskoll.se). Trots detta pågår det fortfarande könsstympning av flickor i många byar. Vad beror det på? Flora säger att det har blivit bättre, det är inte längre lika många som könsstymptas, det har skett en utveckling och en information. Men alla verkar inte ha nåtts av den. Långt ut på slätterna är det svårt att komma i kontakt med människor, de har förmodligen inte medel att ta sig in till byarna eller städerna och därför kommer informationen dit långsamt. Det är ju även så att omskärelse av både män och kvinnor har pågått i Maasaiernas kultur i flera århundraden och kanske ännu längre (Mol 1996 s.11). Att få dem att förstå att könsstympning av kvinnor inte är bra, blir och är en ganska lång process. Som jag förstår på Flora så kan könsstympning av kvinnor även ske i utvecklade byar, men då i hemlighet. Detta tyder på att det är svårt att ta till sig den ”nya”

informationen och göra den till handling. Det här är något jag i framtiden skulle vilja skriva mer om och belysa. Det kommer vara aktuellt att prata om könstympling och försöka stoppa det tills det upphör helt och hållet att existera.

7.REFERENSER

Texter

- Blacking, J. (2000) *How Musical Is Man?* United States of America, University of Washington Press.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009/2014) *Den kvalitativa forskningsintervjun – Andra upplagan / Tredje upplagan* Lund, Studentlitteratur.
- Malm, K. (1981) *Fyra musikkulturer – Tanzania, Tunisien, Sverige och Trinidad* Stockholm, Almqvist & Wiksell.
- Mol, F. (1996) *MAASAI - Language and Culture* Limuru, Kenya, Diocese of Meru – Kolbe Press
- Mensah, A. A. (1980) ”Music South of the Sahara” ur boken *Musics of Many Cultures – An introduction* red. Elizabeth May, United States of America, The Regents of the University of California
- Pemsel, M. (2009) *Elevens syn på sitt musikaliska lärande*, Magisteruppsats i musikpedagogik, Stockholm, Kungl. Musikhögskolan
- Talle, A (2007) ”Serious Games’: Licenses and Prohibition in Maasai Sexual Life” s. 351–370 från samlingen *Africa: The Journal of the International African Institute*, Volume 77, Number 3, 2007, International African Institute

Hemsidor

- Achieng' Akuno, Emily Music Education: Policy Development and Advocacy in East Africa: <http://www.imc-cim.org/programmes/WFM3/papers/session4/Akuno.pdf> 2014-10-16
- BBC News: <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-25422612> 2014-02-17
- Geografi.nu: <http://www.geografi.nu/tanzania.php> 2014-06-12
- MG Modern Ghana: <http://www.modernghana.com/news/95939/1/professor-atta-annan-mensah-passes-away.html> 2015-01-07
- National Encyklopedien: <http://www.ne.se/tanzania> 2014-06-12

Nordiska Afrikainstitutet: <http://www.nai.uu.se/news/articles/2011/08/18/151328/index.xml?Language=sv> 2015-01-07

Skolverket: <http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/grundskoleutbildning/grundskola/musik> 2014-10-16

Vårdguiden 1177: <http://www.1177.se/Tema/Barn-och-foraldrar/Vaxa-och-utvecklas/Barn-och-unga-13-18-ar/Pojkars-pubertet/> 2014-08-21

Världskoll (FN-förbundet): <http://varldskoll.se/kenya-man-vander-emot-kvinnlig-konsstymning/1273> 2014-06-12

Youtube: Becoming Maasai Women: <https://www.youtube.com/watch?v=G5w3PEHsnr8> 2014-10-16

8.BILAGOR

Intervjuformulär om Maasai-folkets traditioner och inläring

1. På vilket sätt har du fått kunskap om Maasai-folket?
2. Vad vet du om Maasai-folkets musiktraditioner?
3. På vilket sätt har du deltagit i musiken/dansen?
4. Vid vilka tillfällen brukar Maasaier sjunga och dansa officiellt?
5. Vid vilka tillfällen brukar Maasaier sjunga och dansa inofficiellt?
6. När får man delta i musik-utövandet?
7. Är det skillnad på kvinnors och mäns utövande?
8. På vilket sätt deltar män?
9. På vilket sätt deltar kvinnor?
10. Hur gammal var du när du fick delta i ett officiellt musik och dansframförande första gången?
11. Vad var anledningen till att du deltog?
12. Hur fick du lära dig om Maasaiernas musiktraditioner?

13. Vilken roll spelade din familj i inläringen av musiktraditionerna?

14. Kan man lära sig något om Maasai-folkets musiktraditioner och kultur i skolan?

15. Tycker du att det viktigt att man får lära sig om Maasai-folkets musiktraditioner i skolan?

16. Vad kan skolan göra annorlunda i sin undervisning om Maasai-folkets kultur?

17. Är du aktiv utövare av Maasai-folkets musiktraditioner?